

A FELVIDÉKI MAGYARSÁG MÁRTÍRJA

gróf Esterházy János (1901-1957) egy koránál külön ember

Balassa Zoltán

A felvidéki magyarság mártírja, gróf Esterházy János emlékművét avatták fel 1998. június első vasárnapján az északmorvaországi Olomouc (Olmütz) mellett, Mirov falu börtöntemetőjében. A megemlékezést a Cseh és Morvaországi Magyarok Szövetsége, a Rákóczi Szövetség, a Magyarok Világszövetsége és az Esterházy Jánosemlékbizottság szervezte. A gránitsziklából készült emlékmű felállításához anyagiakkal járult hozzá a Világszövetség Erdélyi Társasága. A megemlékezés, amelyen részt vett Malfatti Eszterházy Aliz, a mártír leánya, a börtönkápolnában szentmisével kezdődött, ezután leplezték le az emléktáblát a rabtemetőben, ahol Duray Miklós, a szlovákiai Együttélés Politikai Mozgalom elnöke mondott beszédet.

Esterházy János gróf 1901-ben született a felvidéki Nyitraújlakon az Esterházy család galántai ágából. Korán bekapcsolódott a kisebbségi sorsba kényszerített, kereken egymillió létszámú csehszlovákiai magyarság politikai életébe. Már 31 évesen az Országos Keresztényszocialista Párt elnökévé választják. Az 1935. évi választásokon képviselői mandátumot szerzett és bekerült a prágai parlamentbe. Itt elmondott beszédei közül elsősorban a nyelvtörvénnyel és a kisebbségi iskolaüggyel foglalkozók emlékeztetések. Alig egy év múlva a keresztényszocialisták fúzióra lépnek a másik magyar tömörüléssel, a Magyar Nemzeti Párttal. 1936 júniusában így alakul meg az Egyesült Magyar Párt, amelynek ügyvezető elnöke Esterházy János lett. Ebben a minőségében ő terjesztette a prágai kormány elé a felvidéki magyar autonómiajavaslatokat.

Az 1938. november 2-i bécsi döntés után Esterházy az első ízben önállóvá vált Szlovákiában maradt. (Ekkor Csehszlovákiából 11927 négyzetkilométernyi területet visszacsatoltak Magyarországhoz, 869 ezer lakossal, közülük a magyarok aránya 86,5, a szlovákoké 8,5 százalék volt.) A politikus továbbra is a kisebbségi sorsú 67 ezer magyar élére állt a Josef Tiso vezette országban. A diszkriminált Egyesült Magyar Párt egyetlen képviselőjeként és elnökeként nagy érdeme volt abban, hogy a magyar lakosság nem hódolt be a nemzetiszocialista eszméknek, és sajtóját keresztény szellemű antifasizmus jellemezte. A fasiszta szlovák bábállam, amelynek rehabilitálását napjainkban egyes szlovák történészek szorgalmazzák, nemzetgyűlése 1942. május 15-én kézfelemeléssel szavazta meg a 68. számú alkotmánytörvényt, amely elrendelte a zsidó származású állampolgárok számuk mintegy 90000 volt, haláltáborokba való deportálását.

A parlament 80 törvényhozója közül csupán egyetlen, Esterházy János mondott nemet az említett törvényre, így bélyegezve meg a döntést.: "Szégyenletes dolog, hogy egy kormány,

melynek elnöke és miniszterelnöke jó katolikusnak vallja magát, zsidó lakosságát Németországba deportáltatja, a hitleri koncentrációs táborokba". (Ebben az évben a szlovák kormányzat mintegy 65 ezer zsidót átadott a német hatóságoknak.) Esterházyt a háború után, 1945 nyarán Pozsonyban a városi rendőrkapitányság letartóztatta, innen az NKVD Kempelen Farkas utcai pincebörtönébe vitték, ahol kegyetlenül összeverték. A titkosszolgálat később átadta egy szlovák népbíróságnak, amely halálra ítélte. Ezután évekre szovjet gulágra hurcolják, ahonnan 1949 tavaszán élőhalottként hozták haza, Csehszlovákiába. Nem kapta vissza szabadságát. 1957-ig tartották fogva. 56 évesen hunyt el a mirovi börtönben.

Az emberi és politikai bölcsességgel megáldott szlovákiai magyar államférfi 1957 március 8-án pusztult el vértanúként. Esterházy János életpályája példa és mérce ma is. A káros és embertelenül szélsőséges ideológiák szemtelenül szégyentelen képviselői számára botránykő.

az alkotmányosság talaján

Esterházy János sorsát önmaga választotta, hiszen elmenekülhetett volna előbb több ízben is, ám népét kívánta szolgálni, amely ellen lelkiismerete szerint sohasem vétkezett. Őt nem rehabilitálni kell, mivel nem volt bűnös. Bátor ember volt, akinek tragédiáját a második világháborút követő nacionalizmus okozta, amely bűnbakot keresett az elfogadhatatlan kollektív bűnösség megalapozásához. A történelem némiképp igazságot szolgáltatott, a jogorvoslat azonban elmaradt.

Esterházy helyben maradása szerencséje volt a szlovákiai magyarságnak. Amikor 1932-ben fiatalemberként az Országos Keresztényszocialista Párt élére választották, vázolta politikai programját, melynek sarkköve: Ne legyen Szlovákiában uralkodó és kisebbségi nemzet! Három évvel később, parlamenti szűzbeszédében síkraszállt Szlovenszkó (akkoriban így hívták Szlovákiát) autonómiája mellett, és teljes joggal követelte, hogy a csehszlovák kormányzat tartsa be százszázalékosan a kisebbségi jogokat.

1938 válságos forgatagában az utolsó percig azért küzdött, hogy a csehszlovák Köztársaságon belül méltányosan rendezzék a kisebbségek sorsát. Ám amikor 1938 október 6-án a szlovákok Zsolnán kikiáltották Szlovákia autonómiáját, Esterházy nyilvánosan javallotta, hogy a többi nemzetiséget is illesse meg az önrendelkezés joga. Majd a helyzet újabb módosulása után népszavazást követelt, hogy a magyar népcsoport demokratikusan dönthesse el, miképpen akar elhelyezkedni a középeurópai térségben.

A keresztény szeretet jegyében őszintén támogatta Hlinka Szlovák Néppártjának autonómiaküzdelmét, noha ez a párt egyre inkább közeledett a hitleri Németországhoz. Ezt a vonalat az egyesült Magyar Párt elnöke nem követhette, mivel világosan látta, a magyar revízió ára egy újabb világháború lehetne. A kutatók nem találkoztak egyetlenegy olyan hiteles adattal sem, mely Esterházy ellenséges mesterkedéséről tanúskodhatna Csehszlovákiával és a szlovákokkal szemben. Mindvégig a nyugalom és az alkotmányosság szilárd talaján állt.

Az első bécsi döntés után, kassai beszédében közölte, hogy otthon marad. A szlovákmagyar testvériséget, megbékélést és megértést akarja szolgálni. Az első Szlovák Köztársaság országgyűlési képviselőjeként egymaga nemcsak a kisebbségben maradt magyarok védelmét

látta el következetesen, hanem támogatta a határmódosulások következtében Magyarországra került, kisebbségi sorsra jutott szlovákok jogos igényeit is.

üzenete ma is idôtálló

Üdvözölte ugyan a szlovák önállóság létrejöttét, ám a pozsonyi politika magatartása a német nemzetiszocialista elvárások és mesterkedések irányában – az illúziók közé szorította Esterházy reményeit, mely az le lehetett volna, ha Szlovákia Magyarországgal közösen keresi a meggyezés és összefogás lehetőségeit. Figyelmeztetése pusztába kiáltott szó maradt. Pedig érthetően fejtette ki, ha a magyarok és a szlovákok szembefordulnak egymással, ennek mindkét fél kárát fogja vallani.

Egyetlenegyszer sem kapott méltányos visszajelzést. Sőt tiltakoznia kellett a magyarok koncentrációs táborba való elhurcolása és a zsidóüldözések ellen. Belátta, derűlátása minden alapot nélkülözött.

Minden ránehezedő nyomás ellenére keresztény hite, józan nemzeti elkötelezettsége és szociális érzékenysége minden káros befolyástól megóvta. Elképzelései és lépései máig tisztán ragyognak. Nemsokára köréje csoportosultak a baloldali magyar értelmiségiek is. 1944-ben a szocialista Szakasits Árpáddal is felvette a kapcsolatot. Szülőföldje és sorstársai iránti hűsége nem engedte, hogy a háború végén elmeneküljön. Se miként előbb Berlinhez, most Moszkvához sem volt hajlandó közeledni. Számára ekkor kezdődtek a megpróbáltatások. Távollétében ítélték halálra (1947-ben), amikor a szovjet gulág egyik foglya volt. Fábry Zoltán a Magyar Nemzet hasábjain "tisztá gyilkosságnak" nevezte a pozsonyi bíróság döntését. Az ő szemében az egész szlovákiai magyarság nyakába akasztottak kötelet, amiért ez a népcsoport az embertelenség éveiben egy emberként hűséggel követte vezetőjét. Ám a gyilkosok eszmei utódai folytatják elődeik mesterkedését. Ez már csak azért is méltánytalan és érthetetlen magatartás, mivel a felvidéki magyarok sohasem gyűlölték a szlovákokat.

Az Esterházy által vallott keresztényszocialista politika történelmi előzményeiről tudni kell, hogy ez a mozgalom XIII. LEÓ pápa Rerum novarum című pásztorlevele nyomán indult, Gieswein Sándor és Prohászka Ottokár munkásságának köszönhetően, még a Magyar Királyság feldarabolása előtt. Trianon után vezető zászlóvivői a felvidékiek lettek, Fischer-Colbrie Ágoston kassai megyéspüspök iránymutatása alatt. Megalakult a Szlovákiai Katolikus Ifjúsági Egyesület, majd a 30as években a felvidéki Prohászka-körök.

E keresztényszocialista politikai irányzat három pilléren nyugodott: a keresztény eszmeiségen, mely az emberi személyiség védelme mellett kiterjedt egy adott közösség egészére is (perszonalitás elve); a szociális elkötelezettségen, mely az egyén felelősségét hirdeti a közösség iránt és fordítva, valamint a munkáltató felelősségén a közjó iránt; s végezetül az autonómia jogán, mind szakmai, mind egyesületi és nemzeti vonatkozásban (szubszidiaritás elve).

Esterházy politikai gondolkodása e három eszmét szervesen ötvözte, messze megelőzve kortársait, az ökumenizmus mellett kötelezte el magát. E szilárd háttér mindig megóvta őt a gyűlölködéstől. Már 1940 húsvétján a feltámadó Krisztus göröngyös pályafutásáról írt és ezzel

szinte saját mártíriumát jósolta meg. Tisztánlátása arra készítette, hogy tiltakozzon a lágerek és deportálások ellen.

A háború utáni Magyarországon Barankovics István próbálkozott a politikai értékrend felújításával, de az ismert körülmények miatt évtizedekre megszakadt annak folytonossága. Esterházy keresztényszocialista elkötelezettségének üzenete ma is minden vonatkozásában időtálló.

a felvidéki magyarság pokoljárása

Edward Benes a magyarok elkergetését 1942-43-ban tette magáévá, s ezt a moszkvai csehszlovák kommunista emigráció a szovjet kormányzattal egyetemben 1944 tavaszán fogadta el. A Szlovák Nemzeti Tanács (parlament) ugyanazon év végén azonosult ezzel az embertelen eljárással. Ezek után már egyenes út vezetett az ismert sorscsapások irányába. Szlovákia Kommunista Pártja kassai konferenciája "új honfoglalást" helyezett kilátásba Dél-Szlovákiában, ahol "úgy mond" elmagyarosított szlovákok élnek. Meghirdették a kassai kormányprogramot, amelynek VIII. fejezete gyakorlatilag a magyar nemzetiséget tette felelőssé Csehszlovákia felbomlásáért. A rendeletek bezáratták a magyar iskolákat, elkobozták a magyarok vagyonát, és ingatlanát, és nyilvános helyen nem használhatták anyanyelvüket. Elestek az egészségügyi ellátástól, a nyugdíjtól és a szociális juttatásoktól. Csehországba deportálták őket közmunkára, majd kikényszerített lakosságcsereegyezmény keretében szülőföldjük elhagyására kényszerítették őket. Több mint 68 ezer embert, akik 160 ezer katasztrális hold termőföldet és 15 ezer házat hagytak hátra, miközben a Magyarországról önként áttelepülő szlovákok 15 ezer katasztrális hold termőföldet és 4400 lakóépületet hagytak el. Majd következett a reszlovakizáció, mely azon a hamis elméleten alapult, hogy a szlovákiai magyarok voltaképpen elnemzetlenített szlovákok. A zaklatásoknak kitett és sehonnan segítséget nem remélő magyarok "majd négyszázezen" szlováknak jelentkeztek.

A nagyobb városokban, különösen Pozsonyban tömeges méreteket öltött a magyar nemzetiségű lakosság lakásainak igénybevétele, gyakran az érintettek internálásával egybekötve. Internálótáborok működtek "többek között" Pozsony-Ligetfalun, Kassán, Losoncon, Léván, Nagydán, Nyitrán, Rozsnyón, Szereden s másutt, ahol több, mint húszezer személyt őriztek. Kevés szó esik arról, hogy egyedi kivégzések és tömeggyilkosságok is történtek. Ennek hatására 1945 tavaszán mintegy 40 ezer személy menekült Magyarországra. A maradó magyarok szorongatása 1949 közepéig folytatódott.

A csehszlovák államfő nemzetiségi politikája olyan módszereket alkalmazott a magyarsággal szemben, melyek a fasiszmus (és kommunizmus "Szerk.") előtti Európa korában is ismeretlenek voltak. A benesi dekrétumok és végrehajtásuk kimerítik az emberiség ellen elkövetett bűntettek tényállását. Visszavonásukat Csehszlovákia korábbi s utódállamainak jelenlegi vezetői sem kezdeményezték. Elmaradt a bocsánatkérés, esetleg egy szolid főhajtás a magyar nemzet, illetve a felvidéki magyarság előtt. S tegyük hozzá, hogy az akkor történtek ellentmondtak Csehszlovákia alkotmányának, sőt az ilyen cselekményekért büntetés járt.

Esterházy János, a politikus utóélete szomorú. A pozsonyi nemzetvédők szerint a gróf rehabilitálása a második világháború eredményeit kérdőjelezné meg, beleértve a határok

megváltoztatását

Rehabilitációja tehát mind máig függôben van abban a Szlovákiában, melyben a magyar pártoknak és egyáltalán a felvidéki magyarságnak jószerével ugyanazokkal a gondokkal kell szembenézniük, mint amilyenekkel a most méltatott szellemi elôd is kénytelen volt naponta megküzdeni. Ez Esterházy János utóéletének legfájdalmasabb fejezete.

Erdélyi Napló

Nagyvárad, 1998. június 30

DURAY MIKLÓS

Megkésett temetési beszéd

(Gróf Esterházy János halálának 40. évfordulóján)

Amikor 1957. március 8-án gróf Esterházy János visszaadta lelkét Teremtőjének, családja és szerettei közül senki sem állhatott halotti priccsénél a börtönkórházban. Senki sem tudhatott halála hírérl, noha tizenöt évvel azelôtt Közép-Európa legbátrabb emberének nevezték.

Ki volt Esterházy János, akit a pozsonyi Nemzeti Bíróság szenátusa 1947. szeptember 16-án kötélt általi halálra ítélt, majd az ítéletet késôbb — kegyelmi folyamatvány alapján, de pusztán alibizmusból — a Csehszlovák Köztársaság elnöke életfogytiglani fegyházbüntetésre változtatta? Politikai ellenfele, de sorstársa Fábry Zoltán az ítélet kimondásának másnapján tömör egyszerűséggel így summázta a ténnyt: szlovenszkói magyar volt - ezért kellett ôt halálra ítélni. A halálos ítélet kimondása idején a Szovjetunióban raboskodott — ezért élhetett még tíz évet. Ha a szovjet pribékek nem hurcolják el Csehszlovákiából, akkor tömeggyilkos fasisztákkal együtt akasztották volna fel ôt a pozsonyi Kertész utcai börtön egyik udvarán.

Láttam 27 év múltán börtönöm egyik cellaablakából azt a negyedkörívní udvarrészt, ahol az akkori bitófák álltak, és Te jutottál az eszembe Esterházy János, aki ugyanennek a börtönnek a padlózatát koptattad 1945-ben. Itt akartak felkötni Téged ezek a szemetek. Lehet, hogy jobb lett volna a gyorshalál - így kevesebbet szenvedtél volna. De az Isten akarata emberi ésszel kiszámíthatatlan, és adott Neked még tíz évet, hogy gyámolíthasd az elesetteket a kényszermunkatáborban és a börtönök falai között. Ez volt a sorsod, ez volt életed utolsó küldetése.

Ki volt Esterházy János? Pártelnök, parlamenti képviselő, hívő ember, magyar. Mondhatnám kollégám, de inkább példaképem. Sőt egyetlen példaképem, mert szinte nem múlik el nap, hogy ne gondolnék rád, és ne tenném fel a kérdést: János, mi erről a véleményed? A válaszod hallom, és boldog vagyok, mert ismét azonosan gondolkodtunk..

Ki volt Esterházy János? Politikus volt, akit a körülmények tettek azzá és a Gondviselés. Reá bízott 31 éves korában az elszakított magyarság csehszlovákiai részének szószólói tisztsége. Ma sem tudom ésszel felérni, hogy miért voltak ellenfelei. Talán csak egy oka lehetett: kiválasztott volt. Ami az ő esetében azt jelentette, akkor sem ingott meg, amikor már mindenkinek megrogyott a térde. Ezt a magatartást azért gyűlölik sokan, mert irigylük, és szembenézve vele érzik saját bevallhatatlan gyengeségüket.

Ki volt Esterházy János? Keresztény-szocialista politikus. Ma ezt a kifejezést már kevesen értik, mert megszűnt, illetve átalakult a tartalma. De úgy talán érthető, hogy ő volt 1932-től 1936-ig az Országos Keresztényszocialista Párt elnöke. Ez egy olyan különleges párt volt, mint az Együttélés az 1990 utáni években Csehszlovákiában, illetve Szlovákiában. Magyar is volt és nemzetközi is egyszerre. Jobboldali is volt, és mégis szociális elkötelezettséget hirdetett. Értelmiségi irányultságú volt, és mégis társadalmilag egyetemes. A mához viszonyítva annyiban volt más, hogy a kereszténységre tényként és lételemként tekintett — ma az ateizmus és a keresztényellenesség évtizedei után a kereszténység hangos hirdetői inkább a klerikálisok vagy a fariézusok, és nem a valódi Krisztus-követők.

Mit jelentett pártjának magyarsága és nem magyar jellege? Aki érti és érzi a magyar történelmet, az tudja: a magyarság több, mint nyelv, és több mint kultúra. A magyarság az avaroktól és Árpád honfoglalóitól valamint a későbbi betelepültektől származó nép összessége, amely az államalkotás közös élményében egyesült. A magyar nyelv csak a közösen és önkéntesen választott fenséges kommunikáció eszköze. A népi kultúra pedig a sajátosságok hordozója.

Ebből az alaptól épült fel az Országos Keresztényszocialista Párt. Még ma is akadnak tanúk, akik azt állítják, hogy ez nem volt magyar párt. Igazuk van. De akkor mi volt? Magyar történelmi párt volt. Ennek lett az elnöke 1932-ben Esterházy János, 1936-tól pedig az Egyesült Magyar Párt elnöke volt. Aki ezt nem érti, nem érti történelmünk lényegét.

Ki volt Esterházy János? Magyar történelmi személyiség. A történelmi magyar gondolkodásmód megtestesítője, amely szerint élte politikusi életét. Ezért sohasem élhetett benne gyűlölet más nép, más nemzet iránt: a magyar állameszme ugyanis a befogadásra és nem a kizárásra épült. Eötvös József sem azért volt a zsidók emancipációjának a szószólója, mert jobban szerette a

zsidókat, mint másokat, hanem ő is ebből a magyar történelmi meggyőződésből táplálkozott. Mint ahogy Esterházy János sem volt judeofil. Nem emiatt nem szavazta meg 1942. május 15-én az akkori szlovák parlament egyetlen képviselőjeként a zsidók deportálását elrendelő illetve utólagosan legalizáló törvényt. Hanem azért, mert Krisztus-követő volt és a történelmi magyar gondolkodásmód képviselője. Szavazása miatt gyűlöletet gerjesztettek ellene a szlovák közvéleményben. Még ötven év múltán sem tudtak a zsidótörvényt megszavazók utódai beletörődni abba, hogy akkor a humanista erkölcs egyetlen képviselője Szlovákiában egy magyar volt. Még a magyarbarátnak címkézett Rudolf Chmel – aki Csehszlovákia budapesti nagykövete volt az 1990-1994 között – sem tudta leküzdeni magában az Esterházy-komplexust. Másként ugyanis nem magyarázható elodázó magatartása, amivel 1991. szeptember 27-én reagált Václav Havel kancellárjának, Karl Schwarzenbergnek a kérésére, hogy táblát lehessen elhelyezni Esterházy János emlékére Szlovákiában. Az állítólagos liberális magyarbarát Chmel kaverni igyekezett a herceg-kancellár fejéből a gondolatot, mondván: "Ebben a pillanatban ez minimum korai lenne." Valóban korai, hiszen a kollektív bűnösség elvének érvényesítése ötven évvel ezelőtt mind szellemében, mind kézzel fogható következményeiben még ma sújtja a magyarokat Szlovákiában. Ezzel pedig valóban nehezen fér össze az Esterházy-emlék ápolásának hivatalos engedélyezése. Kedves Esterházy János! Minősítést nem igénylő ellenszavazatod miatt talán még inkább a szívemhez nőttél, hiszen magatartásoddal egyértelművé tetted, hogy a fasizmus és a náciizmus semmilyen kompromisszumot nem lehet kötni, még egy pillanatra sem lehet vele összekacsintani. Tetted ezt a háború félidején, amikor még mások, döntéseik következményeiben téled felelősebb politikusok Hitler győzelmére esküdtek, szavaztak vagy koccintottak. De te ennek a fordítottját tetted már a második világháború kitörése előtt is. A te szavaiddal és magatartásoddal bizonyítható, hogy már 1938 őszén antifasisztává és pacifistává vált a felvidéki magyarság. Ezért írhatta joggal és hitelesen Fábry Zoltán 1946-ban, hogy a szlovákiai magyarság a vox humana jegyében ágyazódott bele a történelembe.

Ha akkor – 1942-ben – megszavaztad volna azt a törvényt, már talán feledésbe merültél volna és neved hallatán nem bősülnének fel ellenségeid, ellenségeink sem. Miért? Azért, mert te is ugyanúgy besározódtál volna, mint a többiek, mint ők. Akkor nem lett volna okuk téged halálra ítélni.

Érted már? Azért tettek a süllyesztőbe, azért akartak kigumizni az életből és az emlékezetből, mert különb voltál mint ők. Így történik ez most is. Az az ellenségük, aki fölött nem tudnak győzni. Legyőzni pedig azt nem lehet, aki szellemileg és lelkileg erős, és a hit forrásából táplálkozik. Aki tisztaságával figyelmeztet arra, hogy körös-körül sok a szenny. Az ilyeneket csak meggyilkolni lehet.

Az 1942-ben tanúsított magatartásod emlékére ellenszavazásod napját a felvidéki magyarság emléknapijává avattuk és ezen a napon a Helytállásért díjjal jutalmazzuk az arra érdemeseket.

Esterházy magatartásának emlékére alapított díjunk minket figyelmeztet az újrafasiszálódó Szlovákiában, hogy azokkal sem szabad kompromisszumot kötni, akik már kompromisszumra léptek a fasisztákkal..

Ki volt Esterházy János? Az antifasiszta és pacifista grófot egyszer már kinevezték fasisztának

és antiszemitának. Bíróságilag minősítették háborús bűnösnek, a cseh és a szlovák nép ellenségének.

Kedves Esterházy János! Mi tudjuk, hogy ki voltál, és egy szavát sem hisszük azoknak, akik ugyan ellenségeid voltak, noha te nem tekintetted őket azoknak — csak eltévelyedett embereknek.

Ki volt hát Esterházy János? Ő maga vall erről gyakran és sokszor. Vallomásaiban három vörös fonál húzódik: a pacifizmus, a magyarságszolgálat és a magyar Szent Korona népeinek testvérisége — érthetően elsősorban a szlovákság és a magyarság egymásrautaltságának az eszménye..

A mai politikusok is tanulhatnak szavaiból, melyeket 1935-ben mondott: a mi fő fegyverünk az, hogy mindenkor törvényes alapon állva, szellemi és erkölcsi erőinkkel akarjuk kivívni mindazt, ami bennünket megillet. Mondta ezt annak tudatában, hogy a csehszlovák államtákolmány csak az önrendelkezés természetes jogát megsértve jöhetett létre. Mondta ezt annak ellenére, hogy ő is tudta, "itt egy irányunkban barátságtalanul hangolt csehszlovák közvéleménnyel állunk szemben" (1937). A második világháború kitörése előtt egy évvel pedig arra a megállapításra jutott, hogy a magyarságnak több haszna lesz abból, ha nem következik be Trianon revíziója, mintha azt kierőszakolná egy újabb világháború árán..

Esterházy János magyarságszolgálatának egyik legékesebb bizonyítéka a fizikai helyben maradása volt. Nem hagyta el a kisebbségi sorsban maradókat akkor sem, mikor minden pragmatikusan és tisztességesen gondolkodó ember a helyében 1938 őszén úgy döntött volna, hogy a visszacsatolt magyarok területén marad, tehát ismét magyarországi lesz. Ő másként döntött: számára a kevesebb volt a több. Gondoljuk csak végig ezt a bibliai történetet: a csaknem egymillió felvidéki magyar visszakerült hazájához, de ő az ötvenezer kívülrekedttel maradt — a többség biztonságba helyeztetett, most már a szétszóródottakkal kellett törődni. Második helybenmaradása a háború végéhez kötődik. Józan ésszel úgy dönthetett volna, hogy Nyugatra megy, nem várja meg a bosszúra éhezők farsangolását. Senki sem vádolhatta volna őt gyávasággal vagy megfutamodással, ha így dönt. Ő maradt, vállalva hogy negyvennégy éves korában véget érjen értelmesen alkotó élete és a maradék tizenkét esztendőjét átadja a börtöni enyészetnek. A nem a józan ész szabálya szerint hozott döntések nem azt jelentik, hogy nem volt döntésképeségének birtokában. Ellenkezőleg: ő birtokában volt olyan információknak, amelyek a józan ész határán túlról érkeztek. Ezt a pusztá logika és csupán a józan ész szerint döntő emberek nehezen értik meg. Ez nem az emberi képesség függvénye, hanem a lélek és a szellem világából származó sugallás. Tudatosítanunk kell, hogy vannak közöttünk néhányan, akik tudnak mást is, mint az egyebek. Ez a másság teszi őket vezetővé és kiválasztottá.

A sorsdöntő helyzetekben hozott elhatározásain túl a magyarságot szolgáló politikus Esterházyt beszédei, cikkei, parlamenti felszólalásai, előadásai jellemzik. Peéry Rezső azzal dicsekedett, hogy Esterházy néhány művelődéspolitikai előadását ő írta. Lehet, hogy így igaz. Sőt, nyilván így volt, másként ezt nem merte volna leírni Peéry tanár úr. De ez a lényegen nem változtat: ha Esterházy egyetértett a más tollából származó gondolatokkal és felvállalta őket, akkor a szerzőségét is vállalta. Mert a lényeges az, hogy mivel tud és mivel nem tud azonosulni az ember.

Megdöbbsentő, hogy Esterházy János politikai beszédei mennyire szólnak a máról is. Ez azonban nem a politikusi éleslátásáról tanúskodik, hanem arról a siralmas helyzetről, hogy semmit sem javult a szlovákiai magyarság állapota. .

Például 1937 novemberében a prágai parlamentben ezt mondta: "Amíg nem szűnik meg az állami igazgatásban a velünk szemben alkalmazott szabotáló rendszer, intézményesen nincsenek biztosítva a békeszerződésben és az alkotmánytörvényben lefektetett jogaink, mindaddig folytatni fogjuk ellenzéki politikánkat, és nem szűnünk meg informálni helyzetünkről az európai közvéleményt." Ezeket a szavakat még stílusos változtatások nélkül ma hatvan év múltával is el lehet mondani és mondjuk is. A szlovák parlamentben 1939 decemberében pedig arról beszélt: "A magam részéről nem mondhatok le semmilyen magyar jogról, különösen akkor nem, amikor ezeket a jogokat a Trianoni békeszerződés után kialakított Csehszlovák Köztársaságban nehéz harcok árán vívtuk ki." Fontos ez a mondat, mert utal Esterházy jogi gondolkodásmódjára: a szerzett jogokat nem lehet feladni és meg kell védeni. Jó figyelmeztetés ez a mai felvidéki magyar politikusoknak.

Esterházy János számára a Kárpát-medence népei, nemzetei egymásrataltságának a hirdetése nem politikai cselfogás volt, hanem hitvallás. Lehet, hogy ezt senki sem hitte el neki akkor, és most utólagosan sem. De én meg vagyok győződve szavai hitelességéről. Egy történelemben gondolkodó magyar ember, ráadásul egy történelmi főúri család sarja számára egy ilyen meggyőződés a szinte génjeiből eredő történelem-szemlélet része. Az 1938-as visszacsatolás után pontosan erről tanúskodik karácsonyi szózata: "Mi a szlovák népet ... mindenkor testvérünknek tekintettük és fogjuk tekinteni a jövőben is... Az ezer éves sorsközösség az Úristen műve volt és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja."

Egyik alkalommal mint egyetlen magyar képviselője a szlovák parlamentnek kijelentette: "Nekünk, magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünket közelebb hoz és nem azt, ami bennünket eltávolít." Máskor pedig azt mondta: "Kötelességünk azon munkálkodni, hogy olyan légkört teremtsünk, mely légkör biztosítja egyrészt a szomszédos államok nyugodt egymás mellett élését, másrészt lehetővé teszi, hogy ha valamely országban vannak nemzetiségek, úgy azok tagjai teljes mértékben egyenrangú állampolgárként élhessék ki nemzeti életüket." Esterházy már-már eljutott a szlovákság és a magyarság közötti egyenrangú partneri viszony, a társnemzeti kapcsolat igényének a meghirdetéséig, melyet még ma sem fogadnak el szlovák testvéreink, de a magyarok egy része sem érti még ezt. De 1943-ban is azt kellett megállapítania Esterházy Jánosnak, amit most is joggal mondhatnánk, talán csak néhány szavát kellene megváltoztatnunk: "Szinte fölöslegesnek tartom újból hangoztatni azt a régi magyar álláspontot, ami ugyancsak a szívemből jött mindig, hogy a legjobb akarattal és legőszintébb érzésekkel viseltetünk a szlovákok iránt. Kár, hogy a szlovák oldalon nem tudnak vagy nem akarnak hinni e tétel őszinteségében... A háború befejeztével, mikor a békés építés ideje elkövetkezik, mi, akik itt élünk a Duna medencében: egymásra leszünk utalva. Ne teremtsünk tehát olyan légkört magunk körül, mely riasztó válaszfalként meredezik közöttünk: ellenkezőleg, igyekezzünk már most olyan légkört teremteni, ami az igaz keresztény és nemzeti alapon álló békét szolgálja."

Esterházy János akkor még nem tudhatta, de már sejthette, hogy a második világháború után a magyarság és a szlovákság közös történelmének legsúlyosabb szakasza következik: a

példátlan ellenségeskedés korszaka.

Esterházy János minden tekintetben az autonóm cselekvés híve volt. Támogatta a Prágából képviselt csehszlovákizmussal szemben a szlovák emancipációs törekvéseket, tehát az autonomistákat és ezen belül a magyarság önrendelkezésének szószólója volt. Ezt a magatartását csak a buták vagy a gazemberek minősíthették úgy, ahogy azt az 1947-ben fölötté kimondott ítélet is jellemzi, vagy ahogy erre még e bírók mai szellemi örökösei is tekintenek.

Esterházy János pártpolitikusi pályafutásának egyik legfényesebb fegyverténye annak a felismerése volt, hogy a magyarság jogaiért folytatott küzdelmet nem lehet sikerre vinni akkor, ha a felvidéki magyarság politikailag megosztott és az akkori két politikai pártja között rivalizálás folyik. Pártelnökként a saját pártja önállóságának feladását hirdette meg és erről igyekezett meggyőzni a Magyar Nemzeti Párttal való egyesülés ellen fellépő tisztségviselőket is a pártjában. Azt hirdette, hogy a pártérdekeket félre kell tenni és mindennél előbbrevalónak kell tekinteni a magyar közösség érdekét. Meggyőző fellépésének eredményeként és a magyar tömegek elvárásának súlya alatt 1936-ban egyesült az Országos Keresztényszocialista Párt és a Magyar Nemzeti Párt. A politikai taktika szempontjából ez volt a felvidéki magyarság legbölcsebb közös lépése a kisebbséggé degradáltságának csaknem nyolcvan esztendeje alatt. És ez is Esterházy János nevéhez fűződik, aki Peéry szerint egy puhaállú gróf volt, de mi tudjuk, hogy mindennél erősebb volt a hite és elkötelezettsége az igazság szolgálatára. Tanuljatok tőle kortársaim és politikustársaim!.

Esterházy János élete a felvidéki magyarság létével azonos. Legjelképesebb a halálra ítéltetése. Mert általa az egész közösségünk fölött mondták ki az ítéletet. Ő ugyan kegyelmet kapott, de a börtönben halt meg. Mi még börtönben vagyunk és sem kegyelmet, sem felmentést nem kaptunk csak az ítélet végrehajtását napolták el. .

Életed tanulságai, Esterházy János, nem szívderítőek. Hiszen most is abban a mókuserékben forgunk, amelyből te sem léphettél ki. A hited a felemelő — az nem vész el.

Esterházy János 1957. március 8-án halt meg a mirovi börtönben a mai Morvaország területén. A közjegyzőségnek két és fél évbe tellett, míg földi javainak örökösödési ügyében intézkedett. A vagyon, ami utána maradt, mindössze 110 csehszlovák korona volt — mintegy három amerikai dollár —, egyéb vagyonát elkobozták.

Szegény vagyontalan Esterházy János.

Letartóztatása óta több mint ötven év telt el. Halála óta éppen negyven. A magyarság rontására Trianonban létrehozott államot képviselő utódok semmit sem változtak. Mint ahogy a felvidéki magyarság sorsa sem fordult jobbra, sőt most, ma úgy alakul a helyzetünk, mint az Esterházy fölött kimondott halálos ítélet idején. Mindannyiunknak szüksége lesz Esterházy hitének erejére. Téged elpusztítottak Esterházy János. Megszüntették minden földi maradványodat. Hamvaidat most is titokban tartják, mintha attól félnének, hogy újrakelsz belőlük. De te mégis élsz. Nem baj, ha nem akarnak felmenteni a hamis vád alapján hozott ítélet alól. A fontos az, hogy mi téged sohasem ítéltünk el — a rossz bírakat úgyis a saját ítéleteik következményei temetik

maguk alá. Kedves Esterházy János! Új küldetés áll előtted. Át kell lényegülnöd belénk, hogy erősítsd a hitünket és segíts bennünket bölccsé válni. Hamvaid nyugodjanak békében. Szellemi lényedet pedig várva visszavárjuk. Légy te számunkra a világosság. Ha Téged követünk, nem járunk sötétségben..

1997. március 7.

+

http://hu.wikipedia.org/wiki/Esterházy_János